

Nurgali A. SYZDYKBAEV,

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages; 200 Muratbaeva st., Almaty, 050022, Kazakhstan; tel.: +7076242138; e-mail: siznur@mail.ru/ ORCID ID: 0000-0002-8162-4792

NON-STANDARD VOCABULARY AS A MEANS OF REVEALING THE CHARACTER (BASED ON THE MATERIAL OF V. SHUKSHIN'S SHORT FICTIONAL PROSE)

Summary. The *purpose* of this article is to show the role of dialectisms and vernacular vocabulary in V. M. Shukshin's short stories. The use of this layer of vocabulary helps the author to portray not only the simplicity and naivety of the inhabitants of provincial towns and villages, but also the belonging of the characters to a particular locality. The *object* of the research is non-standard vocabulary in short stories by V. M. Shukshin. The *subject* of study is the role of non-standard vocabulary among artistic means in the idiostyle of V. M. Shukshin. The *methods* of axiological and semantic analysis, and the descriptive method were used in the study. As a *result* of the research, the following *conclusions* were made: in short stories of V. M. Shukshin, non-standard vocabulary is used for a more complete and reliable speech performance of characters from different social strata and groups of society, their regional features of speech are revealed. In addition, the writer uses such vocabulary to achieve the comic effect of his speech. The author not only immerses the reader in the essence of the matter, but also makes him a participant in the events described, frankly depicts the domestic life, lifestyle, earthy problems and holidays of ordinary villagers introducing non-standard vocabulary into the structure of the texts.

Key words: vocabulary, literary language, common language, non-literary vocabulary, dialect, dialectisms, vernacular, image, character.

Статтю отримано 16.04.2021 р.

DOI: 10.18524/2307-4558.2021.35.237857

УДК [811.161.2+811.512.161+811.111]'25'373.74-115

ЧАГНKOBA Оксана Костянтинівна,

старший викладач кафедри українознавства Одеської державної академії будівництва та архітектури; вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, 65029, Україна; тел.: +38 063 9872565; e-mail: oksbird85@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7639-0979

СОМАТИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ «РУКА» (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, ТУРЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Анотація. У статті розглядаються фразеологічні одиниці із соматичним компонентом «рука» в українській, турецькій і англійській мовах. Людина пізнає навколишнє середовище за допомогою органів тілесності. Соматичний компонент «рука» як частина людського тіла, виконує найважливіші функції людського організму у християн та мусульман.

Мета дослідження — продемонструвати дані зіставного аналізу фразеологізмів із соматизмом «рука» у вказаних мовах. **Об'єктом** вивчення виступають українські, турецькі та англійські фразеологічні одиниці на позначення емоційних рис людини. **Матеріал** вивчення вибрано із фразеологічних і тлумачних словників української, турецької та англійської мов. **Предметом** вивчення є особливості культурологічного аспекту функціонування таких фразеологічних одиниць у вказаних мовах та їх структурно-семантичні особливості. **Результатом** проведення зіставного аналізу турецьких, англійських та українських відповідників кількох груп фразеологічних одиниць стала їх класифікація за семантичними групами. Дослідження соматичних фразеологізмів з компонентом «рука» в вказаних мовах дає змогу виокремити чотири семантичні групи, що характеризують позитивні й негативні риси людини: 1) здійснення якоїсь дії чи роботи; 2) допомога та повага, взаємні стосунки; 3) користь і невдячність, нечесний спосіб життя; 4) жадібність, необережність, відсутність здорового глузду. Особливості світосприйняття різних народів впливають на кількість фразеологізмів у семантичних групах та на структуру соматизмів у мовній картині світу. Соматичні фразеологізми з компонентом «рука» в українській, турецькій та англійській мовах віддзеркалюють традиції, культуру та історичний розвиток вказаних мов. Вони рідко характеризуються повним збігом з огляду на різні граматичні та синтаксичні структури, але часто збігаються з осмисленням довкілля, поглядами на стосунки між людьми, розумінням законів всесвіту.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, соматизм, компонент «рука», семантична група, українська мова, англійська мова, турецька мова, зіставлення.

Постановка проблеми. Соматизми у вільному вживанні є номінаціями елементів будови тіла людини і тварин. Вони беруть найактивнішу участь у творенні фразеологізмів і формуванні їх значення. Порівняльні дослідження мовних явищ у фразеології привертають увагу сучасних вчених у зв'язку з потребою виявлення сфер зіткнення різних мов, а це дозволяє виділити загальні риси по-

бути, культури, історії та психології народів. Знання фразеологічного складу мови допомагає глибше зрозуміти менталітет нації, що вивчається.

Соматизми становлять універсальний лексичний фонд будь-якої мови. В історії науки фразеологізми із соматичним компонентом часто ставали предметом вивчення дослідників різних галузей знань: лінгвістики, антропології, етнографії, філософії.

Зв'язок проблеми з попередніми дослідженнями. У ХХ столітті фразеологізми із соматичними компонентами в різних мовах досліджували такі вчені, як К. Й. Баюн, Ю. В. Білоус (німецька), Е. Т. Берта (угорська, українська), В. О. Бородавченко (турецька), Р. В. Васько (арабська), О. І. Ванівська, О. В. Орловська, О. О. Комочкова (англійська), Н. Ф. Грозьян, Ю. Г. Федорова (українська), І. І. Денисенко (українська, англійська), В. Кочубей (англійська), Н. А. Корнева, О. В. Коваленко (німецька, українська), Т. Комарницька, Д. М. Мицан, І. М. Приходько (японська), О. В. Левко (давньогрецька, українська), Д. С. Маркова (англійська, німецька, українська, польська), Л. Мойсеєнко (українська, німецька, польська), Ю. О. Оніщенко (англійська, турецька, російська), І. Патен (українська, польська, англійська), О. В. Павлова (китайська, російська), І. В. Сівков (арабська, українська), Є. М. Степанов (російська, українська, турецька, китайська), М. І. Шпілько (словацька, українська).

Аналіз соматичної фразеології засвідчує, що компоненти ФО повністю не десемантизуються, є словами, унаслідок чого вони відчутно впливають на формування цілісного смислу стійкого звороту. Значення соматизму в складі ФО підлягає різним семантичним трансформаціям у процесі його фразеологізації, однак названий компонент не втрачає генетичного зв'язку з вихідною лексемою. Показово, що соматична лексика суціль символічна: волосся — символ сили, рот — слова, кров — спорідненості, серце — життя, любові, співчуття. У великій кількості соматичних фразеологізмів основне денотативно-сигніфікативне значення мотивує відповідний концепт, який визначає внутрішню форму стійкого звороту [1, с. 47].

В українському мовознавстві предметом дослідження Л. Мойсеєнко стали роботи вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, але досліджується не весь фразеологічний фонд цих мов, а тільки обороти лексико-семантичного поля «частин тіла», з'ясовано їхні особливості, а також доведено їх безпосередній зв'язок з фізичним, психічним та поведінковим станом людини [3, с. 140].

Формулювання завдань. Метою статті є зіставний аналіз структурно-семантичних особливостей фразеологізмів із соматичним компонентом в українській, турецькій та англійській мовах, що дасть змогу виявити спільне й відмінне у ФО зазначених мов. Об'єктом вивчення виступають українські, турецькі та англійські ФО з соматичним компонентом «рука». Матеріал дослідження: фразеологічні й тлумачні словники української, турецької та англійської мов.

Назви частин тіла мають не тільки буквальне значення, вони несуть символічне навантаження. Ці мовні сполуки становлять одну з найбільш важливих частин лексики будь-якої мови, оскільки вони відбивають уявлення людини про самого себе і, зокрема, про матеріальний аспект свого існування, тому соматичні фразеологізми становлять великий інтерес з точки зору вивчення лексичної системи мови, адже ще в давнину людина порівнювала навколишній світ з частинами свого тіла, зокрема з руками, ногами, головою.

Тіло людини — це форма існування індивідуальності, яке є не лише проявом матеріального та фізичного, але й належить до сфер емоцій і почуттів. Аналіз соматизмів дає змогу простежити взаємозв'язок мови, світогляду та ментальності нації у мовній картині світу [11, с. 142]. Жести — це структурні неграфічні компоненти цілісної системи мови, рухи для вираження емоцій під час розмови чи замість розмови. Виникнення перших соматизмів пов'язане саме з мовою жестів.

Із давніх-давен люди вірили в магічну силу руки. Більшість зовні схожих жестів мають різне значення в різних країнах; один жест може бути проявом благородства всередині однієї лінгвокультури спільноти і вульгарним — в іншій. Крім того, навіть однотипні або аналогічні жести можуть злегка відрізнятися в різних країнах. Відомий німецький філософ І. Кант зазначив: «Рука — це видима частина мозку» [4]. Рука семантично пов'язується з такими предметами і явищами, які супроводжують людину протягом усього життя: праця, віра, стосунки між людьми, влада, життя та інші. Соматизми з компонентом «рука» найбільш широко відбилися у картинах світу різних народів, мають найбільшу кількість фразеологічних одиниць в українській, турецькій та англійській мовах.

Таким чином, порівняльний аналіз дозволяє виявити відмінності і відтінки значень у фразеологічних одиницях української, турецької та англійської мов, здійснюється спроба пояснити ці відмінності через картину світу носіїв зазначених мов. Результати зіставлення можуть бути використані для розв'язання педагогічних і лексикографічних завдань, наприклад, при поясненні мовного узусу конкретних фразеологізмів і для досягнення точності опису їхніх значень у словниках.

Виклад основного матеріалу дослідження. У християн і у мусульман руки мають символічне значення, як символ дії та давання, окреслювати фізичний і психічний стан людини, лексема «рука» може вживатися як синонім до самої людини та може сприйматися як провидіння (*рука Божя*; *Ellerin dert görmesin (Allah senden razı olsun); my right hand to God*). Також можна прослідкувати, що в українських, турецьких та англійських пареміях слово *рука* / *kol (el)* / *hand (arm)* в первісному значенні сполучається з такими прикметниками: *чужа* / *uzaylı* / *strange*; *коротка* / *kısa* / *short*;

довга / uzun / long; права / sağ / right; золоті / altın / golden; чисті / temiz / clean; брудні kirli / dirty; тверда / sağlam / steady; холодна / soğuk / cold; гаряча / sıcak / hot; залізна / demir / iron тощо. В англійських пареміях *hand* у соматичному значенні виокремлюється у сполученнях з прикметниками *broken* — *зламана*, *gentle* — *ніжна*. В українській фразеології можна зустріти сталі сполуки *волохата рука* (*волохата лапа*), які вживають, коли йдеться про використання протекції, незаслужену підтримку впливової людини заради отримання зиску.

Соматизми з компонентом «рука» можна умовно поділити на такі семантичні групи в українській, турецькій та англійських мовах:

Здійснення якоїсь дії чи роботи.

У хороших руках все горитъ — швидко справи робляться у тих, хто працює.

Узяти себе в руки — оволодіти собою.

Не покладаючи рук — невтомно, без відпочинку, на знос.

Взопитися обома руками — дуже хотіти, дорожити, боятися втратити.

Як без рук — потрібним є те, без чого неможливо обійтися.

Набити руку — придбати навик, набратися досвіду, розвинути вміння.

Валитися з рук — коли щось не вдається зробити.

Руки не з того місця ростуть (руки-крюки) — що б людина не робила, все робить погано, невміло; все, що попадеться під руку, зіпсує чи зламає.

Взяти себе в руки — впоратися з нервами, заспокоїтися.

З рук геть — жахливо погано, незадовільно.

На руку ковінька — вигідно.

Не покладати рук — плідно працювати [5, т. 7, с. 899].

У невмілого руки не болять. — хто нічого не робить, у того руки не болять.

Bir elin sesi çıkmaz (букв. від однієї руки звуку не вийде) — один у полі не воїн.

Elinden iş gelmemek (букв. не йти справі з рук) — робота з рук валиться.

El vurmamak — (букв. рукою не бути) — і пальцем не поворухнути.

Dile gelen ele gelir (букв. те, що йде до язика, йде до руки) — слова не розходяться з ділами; сказав, як зав'язав; що сказав, те зробив [1, с. 143].

El alışkanlığı (букв. звичка руки) — робити щось автоматично, укр. «набити руку».

El altında (букв. під рукою) — робити щось секретно, не забруднити рук.

El atmak (букв. бросити руку) — почати щось робити, прикласти руку до чогось.

Elden ayaktan düşmek (букв. падати з рук та ніг) — валитися з рук.

Elden çıkarmak (букв. витягнути з руки) — продати щось, позбавитись чогось, скинути з рук [13, с. 30].

Bir elin sesi çıkmaz. — Однією рукою вузла не зав'яжеш.

İnsanın izzeği de elindedir zilleti de. — І шана, і ганьба у людини в її руках.

Etek islanmadan balık avlanmaz. — Не замочивши рук, не вмиешся.

El elden üstündür. (букв. рука перевершує руку) — Незамінних людей не існує.

To try your hand at smth — спробувати свої сили вперше в чомусь.

To have one's hands full — клопоту повна голова, накопичилось багато роботи.

Hands down — легко, без нарікань та заперечень.

To have hands-on experience — мати практичний досвід.

Take oneself in hand | get oneself in hand — узяти себе в руки.

To know smth like the back of one's hand — знати як своїх п'ять пальців.

To wash one's hands of smth — вмити руки, зняти з себе відповідальність.

To put your hand in your pocket — бити байдики.

Work goes with a swing under the master's hand. — Справа боїться майстра.

Many hands make light work. — Коли багато рук, робота ладиться [12, с. 172–176].

You must judge a man by the work of his hands. — Ви повинні судити людину за її руками.

My hands are tied. — У мене зв'язані руки.

Допомога та повага, взаємні стосунки.

Зіграти на руку кому — допомогти кому-небудь, посприяти в чомусь.

Вдарити по руках — домовитися, укласти угоду.

З рук в руки — особисто, без посередників. *Рука об руку* — поруч.

Поклавши руку на серце — щиро, відкрито, без обману.

Вести за руку — допомагати в усьому.

Обома руками [голосувати (бути) за кого] — повністю погоджуватися з ким-небудь, підтримувати когось.

Потягнути (потягти) руку за ким, за кого — стати на чийсь бік.

Віддати у надійні руки — направляти до людини, яка викликає повне довір'я.

Руки сверблять — комусь хочеться вдарити (побити) когось або побитися з кимось; комусь дуже хочеться робити що-небудь, займатися чимось [5].

Veren eli herkes öper. — Руку, яка дає, кожен цілує.

Birinin eli ayağı olmak (букв. бути чиймись рукою й ногою; тобто, бути чиймось помічником) — бути чийось правою рукою.

El ele vermek — (букв. дати руку руці; тобто, об'єднатися, скооперуватися) — рука в руку, пліч-о-пліч.

El eli yıkar, el de döner yüzü yıkar (букв. рука миє руку, рука повертається і миє обличчя) — рука руку миє, послуга за послугою.

El el ile, değirmen yel ile (букв. вручну, біля вітряка) — Можна жити одному, але людині потрібна людина.

El elin aynasıdır (букв. рука — це дзеркало руки) — Людину оцінюють за її вчинками.

To lend a hand / to give a (helping) hand — протягнути руку допомоги.

In safe hands — у надійних руках.

To get / take the upper hand — отримати перевагу, панувати.

To change hands — переходити з рук у руки, змінювати власників.

To lend a hand / to give a (helping) hand — простягнути руку допомоги.

To give smb. a free hand — дати повну свободу дій.

To be in good hands — бути у надійних руках, під наглядом.

To shake hands — потиснути руки, «вдарити по руках» або укласти угоду.

To eat out of one's hand — підкорятися комусь, заглядати у рот.

To join hands — робити щось разом, йти рука об руку.

in the palm of one's hand — підкорятися собі.

Don't bite the hand that feeds you. — Руку, яка кормить, не кусають.

One hand washes another. — Рука руку миє.

When the hand ceases to scatter, the heart ceases to pray. — Коли рука припиняє розсіюватися, серце перестає молитися.

A clean hand wants no washing. — (букв. Чисті руки мити не треба) — Чесній людині не треба виправдовуватись.

Користь та невдячність, нечесний спосіб життя.

Бути на руку — бути вигідним.

Сидіти склавши руки — лінуватися, зволікати, не діяти.

Чужими руками добре гада ловити — зробити щось для себе, не докладаючи зусиль.

Рука руку миє, злодій злодія криє — про людей, що об'єднані спільним походженням та інтересами і тому покривають одне одного.

Дав і з рук не випускає — про жадібну людину, якій шкода всього, що вона віддає.

Липнути (прилипнути) до рук — незаконно привласнюватися ким-небудь.

Нагрівати (нагріти) руки — нажитися нечесно.

Простягати (простягти, простягнути) руку (руки) до чого, на що — намагатися заволодіти чим-небудь, захопити щось [5].

Таке слизьке, що й двома руками не вдержиш — не можна утримати в руках.

Bir buldu iki ister, akçe buldu çıkan ister. — Дай йому палець, він і всю руку відкусить.

Her deliğe elini sokma, ya yılan çıkar, ya çuval. — Не суньте руку в кожну діру, виходить змія або сороконіжка.

Maşa varken elini ateşe sokma. — Добре чужими руками жар загірбати.

Komşu dansı iri olur. — В чужих руках шматок більший.

Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir. — Віддаєш руками, а бігаєш за ними ногами.

Elî bağı olan kim olsa döver. — У того, у кого зв'язані руки, будь-хто може бити.

Eldeki yara, yarasıza duvar deliği (букв. Рана на руці, отвір на стіні без поранення). — Чужий біль нікому не болять.

El ile gelen düğün, bayram (букв. весілля вручну, свято). — І батька разом легше бити.

El için kuyu kazan, evvela kendi düşer (букв. Викопайте колодязь для руки, перш за все, вона падає сама по собі). — Не рий яму іншому, сам у неї впадеш.

To get your hands dirty. — Заплямувати руки.

To catch smb with red-handed. — Впіймати на гарячому.

To force one's hand. — Змушувати робити щось проти волі.

Iron hand (fist) in a velvet glove (букв. залізна рука в бархатній рукавичці). — М'яко стелить, жорстко спати.

A gift in the hand is better than two promises. — Один подарунок кращий, ніж дві обіцянки.

Dogs that bark at a distance don't bark at hand. — Хто багато погрожує, той мало завдає шкоди.

Gossiping and lying go hand in hand. — Плітки та брехня йдуть рука об руку [11].

Жадібність, необережність, відсутність здорового глузду.

У багача очі завидючі, а руки загребуці. Покажи йому палець, а він руку просить. — Жадібність.

Kol kesilirken parmak acmaz. — Коли відрубують руку, пальці не болять.

Maşa varken elini ateşe sokma. — Якщо є щипці, не сунь руку у вогонь.

Bir koltuğa iki karpuz sığmaz. İki karpuz bir koltuğa sığmaz (букв. Два кавуни не вміщуються на одному сидінні). — Два кавуни в одній руці не втримаєш.

Wring your hands — ламати руки від відчаю.

Worse than a bloody hand is a hard heart. — Гірше кровавої руки жорстоке серце.

from my cold, dead hands (букв. отримати з моїх холодних мертвих рук). — Через мій труп.

Також можна навести приклади спільних для цих мов фразеологічних одиниць з частковою зміною значень:

Veren eli kimse kesmez. — Руку, яка дає, ніхто не відріже. — *Many kiss the hand they wish to cut off.*

Bugünkü tavuk yarınki kazdan daha iyidir. — Краще синиця в руках, ніж журавель у небі. — *A bird in the hand is worth two in the bush.*

El açmak (букв. відкрити руку). — Ходити з протягнутою рукою. — *Go cap in hand.*

Sağ elinin verdiğini sol el görmesin. — Нехай ліва рука не бачить того, що дає права. — *He carries fire in one hand and water in the other.*

Висновки. У результаті проведеного дослідження соматичних фразеологізмів з компонентом «рука» в українській, турецькій та англійській мовах було виокремлено чотири семантичні групи, які характеризують позитивні й негативні риси людини:

- 1) здійснення якоїсь дії або роботи;
- 2) допомога та повага, взаємні стосунки;
- 3) користь та невдячність, нечесний спосіб життя;
- 4) жадібність, необережність, відсутність здорового глузду.

Особливості світосприйняття різних народів впливають на кількість фразеологізмів у семантичних групах та на структурну організацію соматичних фразеологізмів, чим підсилюють цікавість до зіставного аспекту різних мов. Саме ідіоматичні фразеологізми є найцікавішим фразеологічним пластом у дослідженнях лінгвістів та науковців (*узяти очі в руки* — пильно дивитися; *куку в руку* — хабар; *cost somebody an arm and a leg* — коштувати цілий спадок; *talk to the hand* — вираз, схожий на *shut up*; *hand over first* — загрибати гроші лопатою; *live hand to mouth* — жити у великих нестатках; *el terazi, göz میزان* — ручні ваги, рівновага очей: іноді вагу можна оцінити вручну, а об'єм — оком).

Соматичні фразеологізми з компонентом «рука» в українській, турецькій та англійській мовах віддзеркалюють традиції, культуру та історичний розвиток вказаних мов. Вони рідко характеризуються повним збігом з огляду на різні граматичні та синтаксичні структури, але часто збігаються з осмисленням мовної картини світу, поглядами на стосунки між людьми, розумінням законів всесвіту.

Перспективним у подальших розвідках може стати вивчення синонімічних і омонімічних соматизмів у зіставному аспекті цих мов.

Література

1. Барвіна Н. О. Семантико-культурологічні особливості соматичної фразеології. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2012. № 1. С. 44–48.
2. Бородавченко В. О. Соматичні фразеологізми турецької мови. Семантичний аспект. *Мовні концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 47 (1). С. 138–145.
3. Мойсеєнко Л. Соматизми в українській, німецькій та польській мовах із компонентом найменування «частина тіла людини». *Київські полоністичні студії*. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2015. Т. 26. С. 410–415.
4. Моррис Д. Библия языка телодвижений / пер. с англ. Н. Караева. Москва : Исток, 2010. 672 с. URL <https://e-libra.ru/read/390031-bibliya-yazyka-telodvizheniy.html> (дата звернення: 30.03.2021).
5. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
6. Степанов Є. М. Український компонент у лексико-фразеологічній системі російського мовлення Одеси. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. праць. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2014. Вип. 21. С. 30–40.
7. Степанов Є. М. Українські запозичення в лексиці та фразеології російського мовлення Одеси. *Одеський лінгвістичний вісник* : наук.-практ. журнал. — Одеса : НУ ОЮА, 2015. Вип. 6. Т. 1. С. 99–104.
8. Степанов Є. Н. Русские паремии с тюркизмами бытового дискурса : лингвокультурный аспект. *Мова* : науково-теоретичний часопис з мовознавства, 2016. № 26. С. 111–119.
9. Степанов Є. Н. Сценарная специфика региональной фразеологии. *Мова*. Одеса : Астропринт, 2017. № 28. С. 30–36. DOI : <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2017.28.115857>.
10. Степанов Є. Н., Ма Синьюэ. Русская и китайская «гардеробная» фразеология: лингвокультурологический и сопоставительный аспекты. *Мова : науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса : Астропринт, 2020. № 34. С. 67–75. DOI : [10.18524/2307-4558.2020.34.219519](https://doi.org/10.18524/2307-4558.2020.34.219519).
11. Чаєнкова О. К. Фразеологічні одиниці із соматичним компонентом голова. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Соціальні комунікації*. Київ : Гельветика, 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 3. С. 141–146.
12. Cambridge International Dictionary / E. Walter (ed.). Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 604 p.
13. Essential Turkish Idioms (for English speakers). Izmir : Habibullah Enterprises, 2006.

References

1. Barvina, N. O. (2012), “Semantic and cultural features of somatic phraseology”, *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Philology* [“Semantyko-kulturolohichni osoblyvosti somatychnoi frazeolohii”, *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Filolohichni nauky*], Zaporizhzhia, No. 1, pp. 44–48.
2. Borodavchenko, V. O. (2014), “Somatic phraseology of the Turkish language. Semantic aspect”, *Linguistic and Conceptual Views of the World* [“Somatychni frazeolohizmy turetskoi movy. Semantychnyi aspekt”, *Movni kontseptual'ni kartyny svitu*], Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, vol. 47 (1), pp. 138–145.
3. Moiseienko, L. (2015), “Somatism in Ukrainian, German and Polish with a component of the name “part of the human body””, *Polish Studies of Kyiv* [“Somatyzy v ukrainskii, nimetskii ta polskii movakh iz komponentom naimenuvannia “chastyina tila liudyny”, *Kyyivs'ki polonistychni studiyi*], Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, vol. 26, pp. 410–415.
4. Morris, D. (2010), *The Body Language Bible* [Bibliya yazyka telodvizheniy], Istok Publishing house, Moscow, 672 p. Available at : <https://e-libra.ru/read/390031-bibliya-yazyka-telodvizheniy.html> (Accessed 30/03/2021).
5. *Sloynyk ukrainskoi movy* : v 11 t. (1970–1980) [Dictionary of the Ukrainian language : in 11 volumes], I. K. Bilodid (ed.), Inst. of Linguistic NAS of Ukraine, Nauk. dumka Publ. house, Kyiv.
6. Stepanov, Ie. M. (2014), “Ukrainian component in the lexical and phraseological system of the Russian speech of Odessa”, *Opera in linguistica Ukrainiana* : Coll. of scientific papers [“Ukrayins'kyi komponent u leksyko-frazeolohichniy systemi rosiys'koho movlennia Odesy”. *Zapysky z ukrayins'koho movoznavstva* : zb. nauk. prats’], Odessa I. I. Mechnikov National University Press, fasc. 21, p. 30–40.
7. Stepanov, Ie. N. (2015), “Ukrainian borrowings in the vocabulary and phraseology of the Russian speech of Odessa”, *Odessa Linguistic Journal* [“Ukrayinski zapozychennia v leksytsi ta frazeolohiyi rosiiskoho movlennia Odesy”, *Odeskyyi lnhvistychnyy visnyk : nauk.-prakt. zhurnal*], National University “Odessa Law Academy”, Odessa, no. 6, vol. 1, pp. 99–104.
8. Stepanov Ie. N. (2016), “Russian paremsias with the Turkisms of everyday discourse : linguocultural aspect”, *Mova / Language*, Odessa Mechnikov National University, Astroprint, Odessa, vol. 26, pp. 111–119.
9. Stepanov, Ie. N. (2017), “Scenarious specificity of regional phraseology”, *Mova / Language* [“Stsenarnaya spetsyfika regional'noy frazeologii”, *Mova*], Odessa I. I. Mechnikov National Univ., Astroprint, Odessa, vol. 28, pp. 30–36. DOI : <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2017.28.115857>.
10. Stepanov, Ie. N., Ma, Xinyue (2020), “Russian and Chinese “Garment” phraseology : *Mova / Language* [“Russkaya i kitayskaya “garderobnaya” frazeologiya : lingvokulturologicheskiy i sopostavitel'nyy aspekty”, *Mova*], Odessa I. I. Mechnikov National University, Astroprint, Odessa, vol. 34, pp. 67–75.
11. Chaienkova, O. K. (2020), “Phraseological units with somatic component *head* (on the material of Ukrainian, Turkish, and English languages)”, *Scientific notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series : Philology. Journalism* [“Frazeolohichni odynytisi iz somatychnym komponentom *holova* (na materialy ukrainskoi, turetskoi ta anhliiskoi mov)”, *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi*], Helvetyka, Kyiv, vol. 31 (70), No. 2, pp. 141–146.
12. *Cambridge International Dictionary* (2002), E. Walter (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 604 p.
13. *1001 Essential Turkish Idioms (for English speakers)* : in 2 volumes (2006), Habibullah Enterprises, Izmir.

ЧАЕНКОВА Оксана Константиновна,

старший преподаватель кафедры украиноведения Одесской государственной академии строительства и архитектуры; ул. Дидрихсона, 4, г. Одесса, 65029, Украина; тел.: +38 063 9872565; e-mail: oksbird85@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7639-0979

СОМАТИЧЕСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С КОМПОНЕНТОМ «РУКА» (НА МАТЕРИАЛЕ УКРАИНСКОГО, ТУРЕЦКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)

Аннотация. В статье рассматриваются фразеологические единицы с соматическим компонентом «рука» в украинском, турецком и английском языках. Человек познаёт окружающий мир с помощью телесных органов. Соматический компонент «рука» как часть человеческого тела выполняет важнейшие функции человеческого организма у христиан и мусульман. **Цель** данного исследования — сопоставить данные анализа фразеологизмов с соматизмом «рука» в указанных языках. **Объектом** изучения выступают украинские, турецкие и английские фразеологические единицы для обозначения эмоциональных черт человека. **Материал** исследования: статьи фразеологических и толковых словарей украинского, турецкого и английского языков. **Предметом** изучения являются особенности культурологического аспекта функционирования таких фразеологических единиц в указанных языках и их структурно-семантические особенности. **Результатом** проведения сопоставительного анализа турецких, английских и украинских соответствий нескольких групп фразеологических единиц стала их классификация по семантическим группам. **Выводы:** исследование позволило выделить четыре семантические группы, характеризующие положительные и отрицательные черты человека: 1) осуществление какого-либо действия, работы (то есть акциональные ФЕ); 2) взаимоуважение и взаимопомощь между людьми; 3) извлечение выгоды нечестными поступками, неблагодарность; 4) жадность, неосторожность, отсутствие здравого смысла. Особенности мировосприятия разных народов влияют на количество фразеологизмов в семантических группах и на место соматизмов в языковой картине мира. Фразеологизмы с соматизмом «рука» в украинском, турецком и английском языках отражают традиции, культуру и историческое развитие указанных языков. Они редко характеризуются полным совпадением, учитывая различия грамматических структур, однако часто наблюдаются совпадения при осмыслении окружающего мира, когда носители разных языков выражают одинаковые взгляды на отношения между людьми, понимают законы вселенной.

Ключевые слова: фразеологические единицы, соматизмы, компонент «рука», семантически группа, украинский язык, английский язык, турецкий язык, сопоставление.

Oksana K. CHAENKOVA,

Senior Lecturer, Department of Ukrainian Studies, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture; 4 Didrikhsna st., Odessa, 65029, Ukraine; tel.: +38 063 9872565; e-mail: oksbird85@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7639-0979

SOMATIC PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT “HAND” (ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN, TURKISH, AND ENGLISH LANGUAGES)

Summary. This article presents the analysis of the phraseological units (PhUs) with the somatic component «*hand*» in Ukrainian, Turkish and English and they are abundant as a lexical group. A human learns the environment through the organs of the body. The somatic component hand, as a part of the human body, performs the most important functions of the human body. The **purpose** of this study is to demonstrate the data of comparative analysis of phraseology with the component «*hand*» in Ukrainian, Turkish and English. The **objects** of our study are Ukrainian, Turkish and English PhUs, which denote the emotional traits of human. Research **material:** phraseological and explanatory dictionaries of Ukrainian, Turkish and English languages. The **subject** of study is implementation of the culturological aspect of these PhUs with the somatic component «*hand*» and the structural and semantic features of these units. The **result** of a comparative analysis of Turkish, English and Ukrainian equivalents of several groups of PhUs was classified by semantic groups. **Conclusions.** The analysis allows to divide these PhUs into four semantic groups: phraseological units with positive features of a person, and PhUs with negative features of a person: 1) performing an action or place of work; 2) help and respect, mutual relations; 3) benefit and ingratitude, dishonest lifestyle; 4) greed, carelessness, lack of common sense. The features of the worldview of different peoples affect the number of phraseology in semantic types and structure of somatisms in the language view of the world. Somatic phraseologies with the component “hand” in Ukrainian, Turkish and English reflect the traditions, culture and historical development of these languages. They are rarely characterized by complete coincidence in terms of different grammatical structures, but often coincide with the understanding of the environment, views on human relations, understanding of laws of the universe.

Key words: phraseological units; somatism; the component «*hand*»; semantic group; the Ukrainian, the English, and the Turkish languages; comparison.

Статтю отримано 13.05.2021 р.